

Zitierhinweis

Kalhous, David : recension de : Martin Čapský, Zrození země.
Komunikující společenství pozdně středověkého Slezska, Praha :
Argo, 2013, dans : Český časopis historický, 2014, 4, p. 811-812,
DOI: 10.15463/rec.1189734288

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Erbberechtigten“. Těmi „rodem oprávněnými k volbě“ byli (podle Wolfových genealogických studií, při nichž byly do zkoumané látky vtaženy tisíce osob) ti, které lze po přeslici (agnáti) označit za potomky krále Jindřicha I. (919–936) a jeho nástupců (Otové I.–III.). Je ovšem pochopitelné, že tu je, zejména v 11. století, několik jen hypotetických míst. Není možno jít do detailů a už vůbec nelze vypočítávat v jejich různorodosti si tak blízká témata, ale na některé základní body je třeba upozornit. Tak zejména již první otiskovaná (rozsahem knižní) stať sleduje v širokých souvislostech klíčové svědectví v Reggovově Sachsenspieglu a sumarizuje výsledky Wolfových starších výzkumů v tom smyslu, že se sbor kurfiřtů konstituoval teprve při volbě roku 1298 a nikoliv už v dobách starších, jak se obvykle předpokládá.

Další stať probírá detailně některé klíčové královské volby, jako byla volba Jindřicha II. v roce 1002, či kandidatura Heřmana Švábského, Jindřichova konkurenta. Ale na Wolfově programu byly i celé rody jako byli Konradinovci, hrabata z Nordheimu, lantkrabata durynská, či další jednotlivci, ať ženy či muži. A tu se mezi statěmi tohoto druhu objevují i recenze cizích děl, které se více či méně stávaly metodickými úvahami v rámci genealogie. Ale jde se i dále, neboť se Wolf nezřídka ani širšího pohledu na otázky královské volby v evropském kontextu. Dokladují to stať o volebním právu a nástupnictví v Kastilii Alfonse X. Moudrého, či o vztahu tohoto panovníka k říši. A pak následuje široký kaleidoskop dalších sond do této skoro bezbřehé tematiky, mezi nimiž má svým rozsahem i neotřelým přístupem vedoucí postavení stať o obrazových pramenech přechodu od sboru královských volitelů ke kurfiřtskému kolegiu, jejíž název je dobré ocitovat: *Von den Königswählern zum Kurfürstenkolleg: Bilddenkmale als unerkannte Dokumente der Verfassungsgeschichte* (s. 881–963 s dvaceti vyobrazeními). Konkrétně ještě upozorňují na již výše naznačené, totiž na Wolfovu inter-

pretaci Václavova rukopisu Zlaté buly jako protestu proti Ruprechtově uzurpaci říšského trůnu. A posléze jsou tu tři ryze novověké staťi: pruské nástupnictví v Neuchâtelu, rozbor „Theatrum praetensiorum ... in Europa 1712–27“ a *Ein „Comic“ für den Kaiser* (s dvěma vyobrazeními).

Co říci na závěr? Snad stačí upozornit na to, že vydání tohoto dvousvazkového opusu je činem, který překračuje úzké „cechovněhistorické“ hranice. Avizuje to mj. i skutečnost, že se tomuto spisu dostalo pozornosti i v rozsáhlém referátu v listu Frankfurter Allgemeine Zeitung (2013, č. 289, Gerd Althoff).

I. Hlaváček

Martin ČAPSKÝ

*Zrození země. Komunikující společenství
pozdně středověkého Slezska*

(= Historické myšlení, sv. 62),

Praha, Argo 2013, 220 s.,

ISBN 978-80-257-0932-0.

Martin Čapský představil veřejnosti účelný výbor z jeho habilitační práce. Autor se na bohatém pozdně středověkém materiálu úspěšně pokouší postihnout procesy, jež vedly k ustavení Slezska jako komunikačního, a tím i sdíleného sociálního prostoru. Zkoumá, jak došlo k tomu, že se na území dnešního jihozápadního Polska ustavila historická země Slezsko. Proč volí právě koncept komunikace, autor příhodně zdůvodňuje silnou pozici, jíž tento faktor sehrává v poválečné sociologii a antropologii – připomíná zejména práce Niklase Luhmanna, jenž snad nejdůrazněji mezi sociology moderní doby prohlásil právě komunikaci, a nikoli jednání či snad myšlení za primární sociální faktor. Čapský ovšem nezapomíná ani na další koncepty moderních humanitních věd, jako jsou (institucionální) paměť či identita nebo sociální sítě, jež vzájemně propojují.

Jeho zkoumání rovněž vychází z vynikající znalosti soudobé německé medievistiky, kdy

autor účelně využívá různých případových i teoretických statí. Proto také věnuje prostor i prvním pokusům konstruovat dějiny Slezska ve 14. století a prokázat starobylost této nově vznikající země prostřednictvím pověsti o Lechu-zakladateli. Podobně si stručně všimá významu správních struktur církve či knížete pro konstituování svěbytného prostoru, případně neméně důležitého ustavení teritoria komunikačních rámců tehdejšího práva. Jde mu přitom zejména o samotný akt komunikace, tedy o faktory příjemce zprávy a jejího odesilatele, případně o komunikační síť, jež si vytvářela jednotlivá města, knížata a další mocní. Za hlavní problém autor považuje „identifikaci samotných uzlů“, respektive „prostorové ohraničení těchto sítí“. V následujícím výkladu definuje komunikační síť knížat, vratislavského biskupství i měst, z nichž jako zvláštní případ vyděluje Vratislav, a panovníka – v mnohém musí spoléhat na analogie, neboť ani pro jím zkoumané období není pramenů právě mnoho. S využitím městských účtů, samotných misivů i dalších pramenů pak autor načrtává obrysy komunikačních sítí, odhaduje jejich účinnost i náklady. Kde přímé prameny chybí, Čapský upozorňuje čtenáře své knihy na srovnání, jež nabízí k jednotlivým dílčím problémům literatura z celé Evropy, primárně pak z území říše. Pozitivně nutno hodnotit, že tyto analogie mu neslouží jako jednoznačný argument, spíše se v jeho textu stávají indiciemi možného. Cenné je autorovo zjištění mimořádné role několika klíčových míst, jež lze chápat jako uzlové body sítě – dodejme, že přidržíme-li se typologie Barabásiho, budeme moci v těchto klíčových komunikačních uzlech vidět i mocenská centra.

V kapitole věnované „vnitřním a vnějším vazbám politického prostoru“ Čapský vymezuje několik klíčových elementů, mj. horno- a dolnoslezská knížata či dynamicky se proměňující městské spolky. Ty nahlíží jako „autopoietické systémy“ ve smyslu Niklase Luhmanna. Toto tvrzení by si ovšem zaslou-

žilo precizovat, protože Luhmann měl na mysli nejenom komunikační struktury, ale také komunikační formy. Byť se i po formální stránce jednotlivé elementy jistě vymezovaly vůči sobě (formulář), mnohé prvky nepochybně sdílely (např. jazyk písemností a jejich forma). Bylo by tedy vhodné jednak věnovat určitou pozornost i těmto faktorům, stejně jako by bylo rozumné čtenáře upozornit na to, že „autopoietický systém“ je primárně ideálním typem, a je tedy nutno zjistit, nakolik určitý systém tuto definici naplňuje, hovoříme-li o konkrétní entitě.

Za spojníky slezských zemí s okolím autor považuje zejména knížata. Ta byla součástí mezinárodních sítí, jejichž uzly tvořily jednotlivé zeměpanské dvory. Následující kapitola „Slezsko v době interregna“ sleduje utváření a posilování tamních, relativně autonomních mocenských struktur, jak se utvořily již v předchozím období. Autor zejména upozorňuje na sílicí postavení Vratislavi, jež se, jak Čapský ukazuje i v následující kapitole, v rámci Slezska pokoušela na sebe strhnout nejenom roli bohatého a mocného spojence, ale také „referenčního bodu kulturní paměti“. Vratislavští k tomu využívali i konceptu zemí Koruny, který roztržštěný prostor sjednocoval do větších celků, zemí. Čapský následně ukazuje, že se tyto snahy nakonec nesetkaly s úspěchem. Přesto se Slezsko zformovalo jako země, tedy podle autora prostor, kde vnitřní komunikační vazby převažují nad těmi vnějšími.

Celkově vzato představuje kniha sympatický, v české historiografii naštěstí stále častější pokus postihnout konkrétní historický problém za pomoci důsledného využití moderního analytického aparátu. Nezbyvá než doufat, že se v budoucnu autor zaměří i na kvalitativní rozbor analyzovaných dokumentů, stejně jako na další doklady komunikačních vazeb uvnitř Slezska jako země. Svou útlou, avšak hutnou knihou si k tomu vytvořil nejlepší předpoklady.

D. Kalhous